

ГЕНІЙ НА СЛУЖБІ ВІЙНИ: ФЕРДИНАНД ПОРШЕ ТА ТІНЬ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Проведено критичний аналіз і спростування міфів, пов'язаних з діяльністю відомого інженера-конструктора Ф. Порше в умовах нацистського режиму.

Ключові слова: Фердинанд Порше, Друга світова війна, військово-промисловий комплекс, нацистська Німеччина, бронетехніка, примусова праця.

Abstract

A critical analysis and refutation of myths related to the activities of the renowned engineer and designer F. Porsche under the Nazi regime have been conducted.

Keywords: Ferdinand Porsche, World War II, military-industrial complex, Nazi Germany, armored vehicles, forced labor.

Вступ

Фердинанд Порше є однією з найбільш суперечливих постатей у історії технологій ХХ ст. Його внесок у розвиток автомобілебудування та інженерної думки є беззаперечним, однак участь у військових проєктах нацистської Німеччини під час Другої світової війни робить його постать етично складною для однозначної оцінки. Він був причетний як до створення масових і відносно дешевих транспортних засобів, так і до проєктів надважкої бронетехніки, частина з яких так і не вийшла за межі експериментів [1]. Утім, його діяльність не є «чорно-білою», і саме це потребує нашого детального аналізу.

Результати дослідження

Співпраця Ф. Порше з нацистським режимом розпочалася ще до офіційного початку війни. У 1934 р. він отримав замовлення на розробку «народного автомобіля» – Volkswagen Beetle («Фольксваген Жук») [2]. Проте з вересня 1939 р. пріоритети різко змінилися. Тоді Ф. Порше став членом Ради з питань озброєння та очолив так звану «Танкову комісію» (Panzerkommission) [3]. Його конструкторське бюро «Dr. Ing. h.c. F. Porsche GmbH» перетворилося на важливий інженерноаналітичний центр, де розроблялися концепції нових зразків військової техніки [2]. Завдяки прямому доступу до А. Гітлера Ф. Порше міг просувати надзвичайно сміливі, а інколи й відверто утопічні інженерні ідеї [1].

Найуспішнішим внеском Порше у військову мобільність Вермахту стали легкі автомобілі, створені на базі Volkswagen Beetle. Перший з них – Kübelwagen (Typ 82) – легкий багатоцільовий автомобіль, який став німецьким аналогом американського Jeep [4]. Завдяки задньому розташуванню двигуна з повітряним охолодженням він відзначався надійністю як у пустелях Північної Африки, так і в умовах суворої зими на Східному фронті [2]. Загалом було випущено понад 50 000 одиниць. Другий – Schwimmwagen (Typ 166) – унікальний автомобіль-амфібія, що став наймасовішим водоплавним транспортним засобом Другої світової війни [4]. Машина мала повний привід і дозволяла військам долати водні перешкоди без спеціальної інженерної підготовки.

У 1941–1945 рр. основна діяльність Ф. Порше була зосереджена на важкій та надважкій бронетехніці. У 1942 р. він представив власний варіант важкого танка VK 45.01 (Р), який не слід плутати з VK 45.01 (Н) компанії Henschel [3]. Його конструкція передбачала гібридну трансмісію: два бензинові двигуни обертали генератори, що живили електродвигуни на ведучих колесах [1]. Хоча рішення було інноваційним, система виявилася ненадійною та вимагала великої кількості дефіцитної міді. У результаті конкурс виграв проєкт Henschel, який і став серійним танком «Тигр» [2]. Прикметно,

що Ф. Порше заздалегідь виготовив близько 100 шасі для свого танка, не дочекавшись результатів конкурсу. Щоб уникнути списання ресурсів, А. Гітлер наказав переробити ці шасі на важкі самохідні артилерійські установки. Так з'явилася САУ «Фердинанд», озброєна 88-мм гарматою та з лобовою бронею до 200 мм [5].

Попри надзвичайну вогневу міць і захищеність, машина мала серйозні недоліки: відсутність курсового кулемета, погану оглядовість та складність обслуговування. Під час боїв на Курській дузі значна частина САУ була втрачена. Після модернізації уцілілі машини отримали назву «Елефант» [3].

Апогеем інженерної гігантоманії Ф. Порше став надважкий танк Maus масою близько 188 т [1]. Його бронювання не могла пробити жодна гармата того часу. Водночас танк був надзвичайно повільним, часто застрягав у м'якому ґрунті та споживав величезну кількість пального. Було побудовано лише два прототипи, які так і не взяли участі у бойових діях [6].

Проте діяльність Ф. Порше не обмежувалася самою лише наземною технікою. Його бюро брало участь у розробці авіаційних двигунів та компонентів для так званої «зброї відплати» [2]. Зокрема, він був залучений до вдосконалення конструкції крилатої ракети V-1 (Фау-1). Водночас його спроби втрутитися у програму V-2 (Фау-2) не мали успіху та викликали критику з боку інших інженерів [7].

Оцінюючи діяльність Ф. Порше, неможливо оминати тему примусової праці. На підприємствах, пов'язаних з його іменем, зокрема у Вольфсбурзі, працювали тисячі в'язнів концтаборів та примусових робітників з окупованих територій (OST-арбайтери) [5]. Умови праці були важкими, а смертність – високою. Історичні джерела свідчать, що Ф. Порше особисто брав участь у відборі кваліфікованих робітників [7].

Однак з часом А. Гітлер дедалі більше розчаровувався у проектах Ф. Порше, вважаючи їх надто складними та непрактичними для умов війни. Інженера було усунуто від ключових рішень і залишено лише у складі наглядових органів. Згодом його направили до окупованої Франції для організації виробництва на заводах Peugeot, фактично усунувши від стратегічних програм Третього рейху [6].

У 1945 р. британські війська взяли під контроль завод Volkswagen. Сам Ф. Порше повернувся до м. Целль-ам-Зее, де був заарештований французькою владою за підозрою у воєнних злочинах [2]. Хоча суд так і не виніс обвинувального вироку, він провів у ув'язненні близько 22 місяців. Його син, Феррі Порше, зумів звільнити батька, сплативши значну заставу – близько одного мільйона доларів [4].

Висновки

Внесок Ф. Порше у Другу світову війну має подвійний характер. З одного боку, він був інженером-новатором, який випередив свій час і запроваджував революційні технічні рішення. З іншого боку, він став частиною воєнно-промислового апарату нацистського режиму, що спирався на агресивну війну та масову експлуатацію людської праці.

Сьогодні бренд Porsche асоціюється зі спортивними автомобілями та інженерною досконалістю, проте фундамент цієї імперії був закладений у складний і кривавий період європейської історії, що вимагає критичного та відповідального осмислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Králík J. Utajené projekty Škoda. URL: <https://www.megaknihy.cz/motorismus/3215307-utajene-projekty-skoda.html>
2. Adler D. Porsche: The Classic Era, URL: <https://designbook.com.ua/book/porsche-the-classic-era-19029>
3. Bols U. Porsche Sportwagen - Eine Chronik, URL: <https://www.autolit.eu/en/porsche/25603-porsche-sportwagen-eine-chronik.html>
4. Smith L. The Story of Porsche: A Tribute to the Legendary Manufacturer URL: https://www.yakaboo.ua/the-story-of-porsche-a-tribute-to-the-legendary-manufacturer.html?srsId=AfmBOoo6BJRbnI45vQxnZaPtgLBp4kF0Rk745cX3OiHJM_Pv_7xqUSiGY

5. Porsche AG. Ferdinand Porsche and the Volkswagen URL:<https://shop.porsche.com/fi/en-FI/p/f-porsche-and-thevolkswagen-book-epm-P-MAP090087XXXX-B/MAP09008708>

6. Jeffrey L. The People's Car: A Global History of the Volkswagen Beetle URL:https://www.ebay.com/itm/312824056352?chn=ps&norover=1&mkevt=1&mkrid=711-167653-853678-5&mkcid=2&itemid=312824056352&targetid=325425753764&device=c&mktype=pla&googleloc=1012852&poi=&campaignid=22148080055&mkgroupid=175386547804&rlsarget=pla-325425753764&abcId=&merchantid=100447571&gad_source=1&gad_campaignid=22148080055&gbraid=0AAAAAD_QDh-hqYTiuRGPdFieKcWIfiIF&gclid=Cj0KCQiApfjKBhC0ARIsAMiR_IvhC9SPGdodq8g4ooN04KPfsjVFmQ3rAbOg9wFZd8ZVie6mDx4lpOkaA_vm1EALw_wcB

7. Wolfram P. Havemann N. Braun J. Porsche: Vom Konstruktionsbüro zur Weltmarke URL:<https://www.amazon.de/Porsche-Vom-Konstruktionsb%C3%Bcro-zur-Weltmarke/dp/3827501008>

Касьяненко Віктор Миколайович – студент групи 1KI-256 Факультету інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: viktorkasanenko082@gmail.com

Kasyanenko Viktor – student, Faculty of Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: viktorkasanenko082@gmail.com

Герасимов Тимофій Юрійович – доктор історичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна, e-mail: timger84@gmail.com

Gerasymov Tymophiy – doctor of historical sciences, assistant of professor of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia. e-mail: timger84@gmail.com